

Nemzetpolitikai olvasókönyv

(Makkai Béla: *Híja-haza - cikkek, esszék, tanulmányok, Magyar Nyugat Könyvkiadó, Vasszilvagy, 2013*)

Félig-meddig délvidéki

Makkai Béla neve nem teljesen ismeretlen a délvidéki magyarok előtt, jóllehet történészként elsősorban magyarországi szakfolyóiratokban (Századok, Pro Minoritate, Balkán Füzetek), s közíróként is ottani lapokban publikál (Magyar Hírlap, Magyar Nemzet, Heti Válasz, Kommentár stb.). Neve részünkről azért érdemel megkülönböztetett figyelmet, mert a magyarok és a szomszéd népek kapcsolatának vizsgálatában elévülhetetlen érdemeket szerzett, ezen belül is a peremmagyarság, köztük a délvidékiek sorsának kiváló ismerője. Minthogy Makkai Béla felesége adatai származású, így ő maga is – jóllehet Sümeg szülőltje, s most Zuglóban él – félig-meddig délvidékieknek számít. Némiképp talán ennek az érzelmi kötődésnek is köszönhető, hogy felkészültsége, helyzetismerete, a nemzet és a határon túli magyar kisebbségek ügye iránti elkötelezettsége alapján bizvást lehet példaképünk.

Személyes ismeretségünk még az 1980-as évek elejéről datálódik, amikor az ELTE legnagyobb kollégiumának tanáraként, egyben a történelemszínhely vezetőjeként, meghívott előadásra. Később már mint a Károli Gáspár Református Egyetem oktatójával, tanszékvezető egyetemi docensével találkoztunk és beszélgettünk adatai rokonlátogatásai alkalmával.

Hontalanná válás

A napokban kaptam kézhez Makkai Béla *Híja-haza* című legújabb kötetét, amit le sem tettem, amíg el nem olvastam. A kötetben szereplő írások a nemzet rendszerváltás utáni botladozásairól, talpra állásának azokról a buktatóiról szólnak, amelyek következményeit mi is a bőrünkön érezzük. Megfejelve azzal a problémával, hogy számunkra már a haza fogalma is összetettebb itt, a valamikori Magyarország végvidékén, mint

a csonka országban, ahol a „hí a haza” hívószava már régen nem érvényes a többség számára. Mondanám, hogy a beszédes írások a „honfiúság kritikái”, az országvesztés tragédiájáról s a hontalanná válásról szólnak. A nemzeti közösségvállalás kimunkálásához számunkra már ennyi is nagy segítséget jelentene. Makkai Béla esszéiben, tanulmányaiban azonban ennél sokkal többről van szó: napjaink emberének nemzettudat-torzulásairól, a kivándorlásról, szétzéledésről, a „dacos elfordulásokról” (a nehéz időket élő nemzettől és hazától), ugyanakkor a földönfutók honvágyáról és a nehézsorsúak hazavágyásáról. „A hűség itt, birodalmak végvidékén, hol reménytelen, hol egyenesen kockázatos vállalásnak számított – írja bevezető soraiban. Az istenadta népet – jó pásztorok híján – századokon át idegen hódítók és fennhéjázó urak kormányozták, aztán a világ proletárjait toborzó hűtlen helytartók.” Ennek folytán a „haza” elköltözött a földrajzi tájról, a belső emigrációkba, a lelkek „kútmélyébe”, a sorsüldözöttek honvágyába, az elcsatolt területeken élők álmaiba, egy virtuális térbe, amelynek hollétéről Illyés Gyula adott költői meghatározást: „Haza a magasban.”

Költészetnek szép ez a látomás, a nemzeti közösségvállaláshoz, a magyarság magára-találásához, a „szabadság programjához” azonban kevés. Még ha egyes „szakértők” mesterséges képletnek mondják is a nemzetet, „képzelt közösségnek”, ahhoz nem férhet kétség, hogy az elmúlt századokban súlyos háborúkat folytattak egymással ezek a „képzelt közösségek”, s hogy napjainkban – nemzeti érzés és közösségi kohézió híján – az arctalan csöcselékké züllesztett tömeget uzsorahitelekkel próbálják pórázon tartani, s a nemzetközi joggal vesztegár alá helyezni.

A magyar világ

A magyar világ is (más népekhez hasonlóan) vesztegár alá került, a történelem satujában vergődik. Ritka kivételt képeznek azok a népek, amelyek annak idején gyarmatbirodalmakat szereztek, később a népek harcában erős szövetségesekre leltek, anyagiakban és lélekben megerősödtek, s most a demokrácia bajnokaiként pózolnak. A magyarságnak viszont nem jutott sem gyarmat, sem erős szövetséges. Magára utaltan, a huszárvirtusra hagyatkozva, védelmezte Európát, hogy robusztus erők végül kíméletlenül az agyagba döngöljék. A Magyar Hazán számtalanszor tett erőszakot ellenség és „jó barát”. A megszállások, területi elhódítások után a maradék országban rekedt gyülevész embersereget megvezették, s ma liberális-szocialista és nemzeti szekértáborokban vívja testvérháborúját – a világ ötödik legönzőbb népeként.

Nehéz Makkai Béla könyvét letenni. Olyan mű ez, amit figyelmébe ajánlok mindenkinek, aki szívén viseli nemzetünk sorsát és küzdelmeit. A kötetben szereplő írások nem holmi történelmi „leckék”, nem a múltba révedő száraz tanulmányok, inkább hitvalló esszék, amelyekben a szerző fellebbenti a fátylat arról a rémisztő és szomorú színjátékról, ami a múltban történt, s ami töretlenül zajlik napjainkban is körülöttünk.

A szerző Magyarország jelenlegi belpolitikai helyzetével kapcsolatban „szellemi polgárháborúról”, „kétszívű országról” beszél, amelyben „új kiegyezésre” volna szükség. Ez józanul hangzó intelem, ellenben jómagam nem ebben látom a legnagyobb problémát, még kevésbé a kibontakozás irányát. A „békítő eszme” szépen hangzik, de a göröngyös harcmezőn az igazi szakadék „a tollas bankárok s a kamat sújtotta ösztövértömegek” között húzódik. Mondhatni, az árkok mélyülése a rendszerváltással kezdődött, amikor is „akinek volt, annak még többje lett, aki alulra került, az még mélyebbre süllyedt”. S ezt az árkot semmiféle megbékítés, kényszerintézkedés, értelmiségi mellébeszélés vagy trükközés nem fedheti el.

„A győztes mindent visz”

Nem idegen ez a szemlélet Makkai Bélától sem. Maga is látja, hogy az a politikai filozófia,

hogy „a győztes mindent visz”, csak folyománya a rendszerváltás nevű komédiának. „Milliárdos gyártelepek cseréltek gazdát potom áron, s ha tőke kellett a vételhez, hát – elvtársi alapon – adott az állam, az arra érdemeseknek, avagy világcégek, amelyeket cserébe ez a kiskapura játszó komprádor réteg segített piacnyeréshez.”

A javak felélésevel, az ország kiárusításával, a kamatrabszolgaság csapásával, a húzd meg, ereszd meg politikával a gazdasági-szociális csőd végül is elkerülhetetlenné válik, ami maga alá temet bármiféle korrupt rendszert. Hiába a fogadkozás, kioktatás, sárdobálás, a politikai manőverek, mindörökké titkosított paktumok, a tette kész rohamrendőrség – jog és jólét nélkül nincs társadalmi béke, nincs megtartó norma és érték. „S ki állhat meg az omlásnak részein? – kérdi a szerző. A módszeresen elbutított, tehetlenné nyomorított tömeg? Vagy a kilóra adott-vett diplomás? A társadalom élő lelkiismeretének szerepébe belezárult áruló értelmiség? Az istentől elrugaszkodott, szervezetlen embermassza?” Ezen az úton nincs felebaráti megbocsátás, a kisemmizett, lenullázott sokaság egyszer csak megrázza magát, s kezdetét veszi egy rémisztő karnevál...

De időzzünk el még egy kicsit az értelmiség szerepénél! Már csak azért is, mert ugye, ez a nép, mármint a magyar, leginkább szellemi teljesítményére büszke. Nincs fórum, amelyen fennen ne hangoztatnánk, hány Nobel-díjast adtunk a világnak. Meg egyébként is: „Legyen az gyufa, vas-hengerszék, Tungram-izzó, C-vitamin, helikopter, színes tévé, bűvös-kocka, vagy rafinált űr-herkentyű.” Nem győzzük exportálni az észet.

Csak hát „egy olyan országban, ahol a gazdaságok éves anyagi gyarapodása többre rúg, mint százezreké együttvéve”, a visszajára fordul minden. „Az érték/érdek-védő bajnok, az írástudó értelmiség” a lelkét is eladja bagóért, hogy ideológiákat segítsen gyártani a pórnép megdézsmálásához. Bizony, más népekkel ellentétben – albánokkal, lengyelekkel, horvátokkal, szlovénekkel – „odaadó értelmiségünk” alkalmatlansága égbekiáltó, minthogy ez az „odaadás” kizárólag az idegen hatalmi érdekeket kiszolgáló hajlandóságban mutatkozik meg. Azok az értelmiségiek, akik az elmúlt húsz év közéleti teendőiből thrillert és interaktív politikai show-t

rendeztek, egyre-másra azt bizonygatják, hogy legnagyobb gondunk, minden létező probléma gyökere, a „nemzeti hevület”, a „magyarkodás”. S ennek ellensúlyozására elszántan óvják a szomszédok „lelki békéjét”, évtizedeken át szó nélkül hagyva az elszakított területeken élő magyarokat ért sérelmeket.

Makkai Béla felrója „kormányzó elitünknek”, hogy „a régió stabilitása” érdekében többnyire a hallgatást választja a szomszédokkal való okos párbeszéd helyett. „Ez a dermesztő hütlenség a néphez és hazához” abban a magyarellenességben csúcsonyult ki, amikor a kettős állampolgárság ellen agitáltak, éhenkórásznak, rasszistának mutatva be a határon túli magyarokat, s az ügyükben áldozathozatalra is kész anyaországi szószólókat.

„Odaadó értelmiségünk”

„Odaadó értelmiségünk” keze munkája van a nyugati nyelveken folytatott magyarelles lejárató kampány mögött is. Nem új keletű ez a szerepvállalás, hiszen divatos volt már száz évvel ezelőtt is. Makkai Béla az államnyelv terjesztését szolgáló iskolatörvényeket, a Lex Apponyit hozza fel példának. Ez a „magyarosítás” akkoron égbekiáltó bűnnek számított, s haladó értelmiségünknek az európai nemzetiségi politika legriasztóbb példáit is sikerült túllicitálni a „magyar sovinizmus” mumusával. Történt ez akkor, amikor „a Kárpátok túloldalán zsidók százezreitől tagadták meg a román honpolgárságot, a német állam márka-milliókkal és karhatalommal próbálta kiforgatni birtokaiból a poseni lengyeleket, a francia iskolában testi fenytetés járt pl. a breton diákoknak, ha anyanyelvükön merészelték megszólalni. De még a demokrata mintaállam Angliában is fegyveres bandák terrorizálták az ír autonómia-mozgalom híveit, összekacsintva a hatalommal.”

A magyar politikai elit teljesítményét a legnagyobb jóhiszeműség mellett is indokolt kritikával szemlélni. Megszakítható-e – s ha igen, miként – esély- és értékvesztéseink történelmi kudarc-sorozata? – teszi fel a kérdést Makkai Béla, aki a megfelelő nemzetstratégia, a „pozitív nemzeti jövőkép” kimunkálására – jelenlegi tudatállapotában – csak bajosan látja alkalmasnak az

„írástudók” körét. Ugyanakkor jól látja, hogy ettől függetlenül nincs és nem lesz nemzeti összefogás, amíg a közteherviselés méltányos gesztusa elmarad. Amíg a világtőkétől meghatározott „nyugati demokrácia” sóhivatalai minket kettős mércével sújtanak.

Közös erő kifejtésre ösztönző nemzeti jövőkép, cselekvő hazafiság csak attól a néptől várható, amelynek társadalomszervezési kötőanyaga az együttérzés és összefogás. A politikai elit számára tehát csak a társadalom egészének felemelkedése lehet érdemi kihívás. A társadalmi javak kevesek általi bitorlása, s a rendszerváltás óta tartó eltékozlása ugyanis ellehetetleníti a nincstelen tömegek integrációját. A rabló privatizáció, a nemzet teljes anyagi és egészség-vagyonának eltékozlása, a fogyasztói igények felszólása óhatatlanul nemzetvesztő. A bulvár média által megvezetett néptömegek így már csak a teljes önfeladás, az asszimiláció, vagy a kivándorlás között választhatnak...

Makkai Béla tisztán látja, hogy a kisemmizés, kivándorlás, alkohelmámor és öngyilkosság, a közös haza széthullása, deportálások és népirítás mind egy töről fakadnak: abból a mérhetetlen önzésből, ami ránk, magyarokra jellemző – elsősorban is az idegen hatalmaknak hajbókoló politikai elitre és az értelmiségre.

„Magyar ügy”

A „magyar ügy”, ahogyan azt a szomszédság és a nagyhatalmak százszor kinyilatkoztatták, nem is létezik. Igaz, sokasodnak az „etnikai jelleg nélküli magyarverések”, de az „utolsó csatlósoknak” nem lehet szava. Trianonról végképpen nem. Avagy kisebbségi jogokról és autonómiáról talán igen? – Mondják, önmésztő, reményvesztett néppé lettünk...

Ismeretes, hogy az elmúlt két évszázadban milliós tömegek vándoroltak ki az Osztrák-Magyar Monarchiából az Újvilágba. Kevésbé ismert, hogy ugyanakkor nincstelen magyarok tízezrei áramlottak a szomszédos régiókba is, Horvátországba, Ó-Romániába, Bosznia-Hercegovinába. Ez utóbbi próbálkozással elejét kívánták venni a nemzet „szétszéledésének” a tengeren túlra. Hinni lehetett benne, hogy a környező ré-

giókban „nagyobb esély mutatkozik megóvni a kivándoroltakat a gyors beolvadástól”. A nemzetstratégiai célok között szerepelt, hogy a magyarság pozícióinak erősítésével a vegyes lakosságú határtérségekben gátat lehet vetni a délszláv és román szeparatizmusnak, amely a Szent István-i állam felbomlásával fenyegetett.

Eltűnődöm azon, amit olvasok. A századforduló környékén Szarajevóban, Bjelinán, Brčkón, Mosztárban magyar iskolák nyíltak, kulturális egyesületek alakultak, Bosnyák Hírlap néven újság jelent meg, de a Szlavóniai Magyar Újság is rendelkezett boszniai rovattal. Persze mindez a délszlávok részéről heves ellenállásba ütközött, amelynek fókuszába a magyar iskolák kerültek. Az utolsó békeévre mintegy ezer tanulója volt a boszniai magyar iskoláknak.

Ennek ellenére „a bevándorolt magyarok nem tudtak megkapaszkodni Bosznia földjén”, így végül is, maradványaikat a magyar kormány 1942-ben hazatelepitette, a Bácskába.

A nehéz próbákat kiállt muzulmán-magyar barátság emlékei személyes sorsomban is visszaköszönnek. Tűnődésem oka, hogy Brčkóban voltam katona. A szerbek minden alkalmat megragadtak, hogy fölényeskedjenek velünk, magyarokkal. Nem így a muzulmánok, akik viszont, mondhatni, barátságosak voltak. Eddig nem értettem ennek a rokonszenvnek a magyarázatát. A szerbek ellenségességét igen, azt volt alkalmam már gyermekkoromban megtapasztalni. A magyarverések már akkor is napirenden voltak, csak senki sem beszélt róluk. S nem volt gond a kisebbségi jogok meghirdetésével a titói Jugoszláviában, ám az állam-szocialista rendszer még képtelen volt szavatolni érvényüket.

Trianon

Az „européer” gondolkodásmód azt diktálja – mondják a beavatottak –, hogy béküljünk meg Trianonnal, temessük el végleg magunkban. Ez a feltétele a szomszédokkal való jó viszonynak. Különben is, aki a „végítélet” ellen lázad, az „békebontó”, „magyarkodik”. Akik fölparcellázták az egykori Magyarországot, azok ma is árgus szemmel figyelik a békétlenkedőket, akik – tetézve a bajt – alkotmányoznak, média- és állampol-

gársági törvényt hoznak, bankadóval „csintalanodnak”, az atlanti szaktudósítók rosszzallására.

Hiába próbáljuk elhessegetni a gondolatot, hogy volna tán egyéb baj is a világon: metró-robbantások, szabotázsakciók, emberrablások, haszonleső bankárok, a főbűn mégis az, hogy ez az istenadta nép csak nem akarja megadni magát.

Makkai Bélát olvasva döbrentem rá, hogy miért zárta a szívébe minden magyar 1848-at. Azért éljük át újra és újra felemelő epizódjait, mert bennük a magyar nép szabadságvágya nyilvánul meg. S voltaképpen csak álmodunk – a mindmáig nem teljesült – közteherviselő reformkorról, nemzedékről nemzedékre, konok állhatatossággal...

Ám nem elég a múltba révedni, akarni is kell, fegyelmезetten, nagyot akarni – mondja a szerző. Az albánokra hivatkozik, kiknek nyomorát csak a velük szembeni terror múlta felül. Mégis, a semmiből egy új országot hoztak létre. Sűrű gyermekvállalással. És persze „nem méricskéltek az európai jogelvek érvényesülését, nem hódoltak a trendnek”. S nem fogytak el mint mi, bácskai és bánási magyarok, akik egykor létszámban erősebbek voltunk náluk. A kesergés, az önsorsrontó indulat helyett jobb lenne egy gyermek. – Hogy ne maradjunk alul a népek versenyében.

Mennek

A piacgazdaság és a demokrácia a szemünk láttára törnek darabokra. Nem hihetünk többé munkánkba, tudásunkba, befektetéseink fialásában, a kultúra értékállóságában, nyugdíjalapunk, vagy egészségünk megóvásában, emberi kapcsolataink tartósságában. Az „amerikai álom”-ból itt a keserves ébredés.

Az elmúlt években százezrek mentek el: egészségügyi dolgozók Skandináviába, bébiszitternek, felszolgálónak, manókennek Brüsszelbe, szoftverfejlesztőnek Amerikába, mosogatónak Londonba. És örömtanyák rongyának a nagyvilágba... Ki könnyezve, ki átkozódva. Ki honvágától gyötörtén, ki a kisemmizettek konok dühében égve, vagy az elhibázott döntéstől összetörtén. „Aztán verve, megint verve mentek mások”. A szélrózsa minden irányába. Pedig talán egy hívó

szó is elég volna? Hogy lássák, a Haza visszavárja őket. De a helyzet egyre kilátástalanabb.

A szomszédos országok hasonló bajokkal küzdenek. Aki boldogulni akar, janicsárrá kell válnia a gazdaállamban. Megmásult szívvel álmodni, szavazni, akcentussal beszélni, beházasodni, asszimilálódni. Aki jól akar élni, annak be kell hódolnia. Idegen zászlók alá kell állni, küzdeni idegen célokért. Jó lenne megfékezni ezt a folyamatot. A létfeltételek biztosításával marasztalni a még itthon levőket, és makacsul visszahívni a nagyvilágban kallódókat...

Van itt más is...

Makkai Béla könyvében keresetlen kritikát olvashatunk a Harry Potter-sorozatról. Arról a boszorkánykonyháról, amely roppant üzleti apparátustól mozgatva könnyű kalandot ígér a klasszikus irodalomnak hátat fordító, dermesztő és lélektelen világban botorkáló ifjúságnak. Kóstolót kínálva a kárhozat világából, amely a hazugsággal, tomboló erőszakkal, testi-lelki drogokkal, pornóval fertőzött felnőtt korokban vár majd rájuk...

Szó esik az oktatásügy nyomasztó helyzetéről is, a tanárok bántalmazásáról, a kétes értékű-sorsú intézménnyé vált iskoláról. Arról, hogy a tanár valamikor még szellemi vezetője, lelke volt a közösségnek, ma viszont az agresszió céltáblája. De vajon mi áll ennek a változásnak a hátterében? Csak nem (de igen!) azok a mega-hatóerők, amelyek az internacionalizmus jegyében szeretnék kisöprözni a nemzeti kultúrát az iskolából? Úgy látszik, megfelelő számú janicsár híján, nincs elég „szellemi-morális fedezet a lelkek uralására”, „a fontos posztokra alkalmatlan, iskolázatlan, s ezért megfelelően kezes személyeket” állítanak. Az értékelvű, makacs tanáregyéniségek ugyanis az internacionalizmusért kevésbé szoktak lelkesedni, ellenben fáradhatatlan igyeksenek leleplezni a kollektív hazugságokat.

Igen, igen. Szívfájdító trend a pedagógusok szélnek eresztése, az iskolák bezárása, a kutatóintézetek felszámolása, a közoktatás elsorvasztása. Miközben a média a nap 24 órájában harsogja, hogy küszöbön a „tudásalapú társadalom”, a valóság ennek pont a fordítottja. A kimű-

velt emberfők hadrendjét meg kell ritkítani, mert a hatalom gyakorlói veszélyes riválist látnak a kiművelt emberfőkben.

Aki még mindig azt gondolja, hogy az iskolákban szabadságra és felelősségre nevelik a diákokat, az nincs tisztában a fogyasztói társadalom mozgatórugóival. Ott ahol kegyelemkenyéren él a tanár, a feladat csupán a jövő generációját felkészíteni a négy évenként esedékes szavazásra. Hiszen ennél többet várni tőle, csak zűrzavarra vezetne...

A filmvilágtól a valóságshow-ig

Forgandó filmvilág címen Makkai Béla szól a kollektív azonosságtudatot jó irányban formálni képtelen magyar filmgyártásról, a milliárdokat felemészítő nézhetetlen filmek soráról, s „az egyetemes film-moslék felzabálásáról.” Noha egy nemzet felemelkedésében (akárcsak a gazdasági felvirágzásban) helye volna „a pozitív kollektív várakozásoknak”. Igaza van, hogy idétlen, önostorozó filmek helyett késedelem nélkül filmre kellett volna vinni „történelmi múltunk kataritikus pillanatait”. Hogy „visszataláljunk a tápláló gyökerekhez.” Szellemi értékeinket, gazdag történelmi örökségünket azonban rendre elkótyavetyéljük. Kevésbé fajsúlyos témák mellett döntve: „csináljuk a fesztivált”...

És eljutottunk legnagyobb szívfájdalmamig, az agyhalált jelentő valóságshow-ig, a celeb- és sztár csináló tévéműsorokig. A média a kulturális igénytelenség határait nem ismerve, valamilyen felsőbbrendűnek vélt hatalomtól unszolva egyre nagyobb dózisban zúditja ránk a kultúrszemetet. A Legyen ön is milliomos, a betelefonálás, profitnyerő ki-mit-tudok mind a szabadság, a siker és érvényesülés látszatát keltik. Makkai Béla kevésbé szigorú, mint én. Valami jót is lát ebben. Végre „egységes nemzeti médiapiac” jött létre, így reménykedhetünk abban, hátha sikerül „történelmi határok” nélkül is „összeénekelni” a széthulló nemzetet. Tekintsük ezt a próbálkozást – így Makkai Béla – a „nemzetteremtés X-faktorának”. „Mert ez által lesz, ha lehet, a magyarság a maga nemében világgraszoló megasztár.” – fűzi hozzá. Értem, amit mond, a nemzeti integráció ügyét sok minden szolgálhatja. A magam részéről azonban kétlem, hogy a muzsikálás pótolhatná az összetartozás alapját jelentő kölcsönös felelősségvál-

lalást, a megélhetést biztosító gazdaságot és a társadalmi szolidaritást.

A délvidéki magyarokról

A kötetet a *Tárca, esszé, tanulmány* fejezet zárja. Ebben Makkai Béla – többek között – arra figyelmeztet, hogy az írástudó „szóljon meg! S ne hagyja a jelenlegi csalfa politikára és a szolgálólányává szegődött médiára a közvélemény (de)formálását.”

Érdeemes odafigyelni arra, amit rólunk, délvidéki magyarokról mond. Közülünk sokan, az öngazgatási eszmétől megittasulva, na meg a társadalmi felemelkedés lehetőségében bízva, nagy igyekezettel kerestek „ölmeleget” a jugoszláv állam kebelén. Hátat fordítva az anyaországnak, „a problémamentesnek hitt vegyes házasságokban olvadva” aztán „tízezrével vallották magukat jugoszláv nemzetiségűnek”. „Azok viszont, akik nemzetiségük hűséges hitvallói maradtak megkapták a tudathasadásos anyaországtól: Maguk hogyan tanultak meg ilyen jól magyarul?”

Ha nincs a délszláv háborúk sokkja, ma már talán hírmondója is alig akadna a magyarságnak. Tito „kisebbségpolitikájában csaknem teljes sikerrel aknáztta ki azt a kínálkozó lehetőséget, hogy az anyaország által eltaszított és sorsára hagyott félmilliónyi magyart megfélemlítéssel, korrumpálással és hatékony propagandával nemzeti karakteréből kiforgassa, s belőle jugoszláv tudatú, államhű népmasszát gyúrjon”. Mindezért, okkal-joggal a kommunista politikai elitet vádolja a mostoha-anyaországban. Jugoszláviában viszont a karriervágytól hajtott magyar politikusokat és értelmiséget kárhoztatja. E megtévesztő

offenzívában szerinte a jugoszláv pártvezetésnek inkább csak a „cukros bácsi” szerepe jutott.

A könyv utolsó lapjain egy történelmi beágyazottságú görög-magyar összehasonlító elemzést olvashatunk. A szerző azon töpreng, hogy vajon a jelenlegi kétharmados kormány kap-e tömegtámogatást további erőfeszítéseire, vagy gyúanyaggá válik a nihilizmus, az irigység, a kíméletlenség, a fásultság a felszított osztályharcos indulatokat meglovagoló baloldal hasznára? Amennyiben nem – menthetetlenül államcsőd következik, adósság-átütemezéssel, véget nem érő agóniával. A magam diagnózisa ennél is borúlátóbb, mert az adósságtörlesztés sem vezet seho-va, csak a gondok súlyosbodásához.

Végezetül fontos odafigyelni arra, amit a cikkgyűjtemény alkotója Klebelsberg Kunó nemzetpolitikájáról ír. Mint ismeretes, ez a nagyformátumú személyiség már jóval Trianon előtt kárhoztatta mindazt, ami gyengítette a nemzeti erő kifejtés hatékonyságát. Fontosnak tartotta az öntudatos, de elkötelezett vezetőréteg kiművelését. S Trianon után folytatta nemzetmentő munkáját. Lenne mit tanulni azokból az erőfeszítésekből, amelyek a magyar iskolahálózat kiépítésével a szórvány vidéken végbemenő asszimiláció fékezését szolgálták. Klebelsberg nemzetkonceptiója segítségünkre lehet a kimunkálás alatt álló (vagy kimunkálására váró?) cselekvési tervek megvalósulásához.

Meggyőződésem szerint ugyanakkor a kormányzat merész és távlatos nemzetépítését szolgálhatja közvetve egy olyan „nemzetpolitikai olvasókönyv” is, mint amilyen a jeles történész, Makkai Béla által közreadott *Hija-haza*.